

FILOKALIAN ISIEN OPETUKSIA VASTOINKÄYMISTEN JA KÄRSIMYSTEN KOHTAAMISESTA

Nunna Kristoduli

Pyrkiessämme ymmärtämään pyhien isien opetuksia, me tarvitsemme välttämättä uskoa. Tämä on aivan erityisen välttämätöntä, kun on kyse heidän opetuksestaan vastoinkäymisistä ja kärsimyksistä. Uskomme, että Jumala on. Uskomme myös, että Hän on jotakin enemmän kuin me itse. Jos Hän olisi käsitettävissämme, Hän ei olisi Jumala, vaan vain yksi meistä, epäjumalaksi korotettuna. Uskomme, että Hän on hyvä, sillä olisi mahdotonta uskoa pahaan Jumalaan. Hänen hyvyytensä ilmenee kuitenkin eri mittakaavassa kuin meidän. Meidän ajan ja paikan rajoittamasta näkökulmastamme se saattaa joskus vaikuttaa jopa pahuudelta ja vielä useammin välinpitämättömyydeltä.

Jo 400-luvulla jotkut olivat alkaneet arvella, että demonit hallitsevat maailmaa. Pyhä Johannes Krysostomos esitti tämän vuoksi vastalauseensa ja vakuutti kaiken olevan Jumalan kädessä. Vielä paljon kaoottisemmalta meistä saattaa tuntua nyt, kun koko maailman pahat uutiset vyöryvät ylitsemme päivittäin. Joskus melkein unohdamme, että onnettomuudet ja rikokset ovat sentään vielä poikkeuksia ihmisten normaalissa elämänkulussa! Lisäksi uskon silmillä nähtynä kaikella on elämässämme jokin tarkoitus, sillä Kristuksen vakuutuksen mukaan Jumala on selvillä jokaisen hiuksemmekin putoamista (Matt. 10:29–30).

Tunnettu 300-luvun erämaaisä Antonios Suurikin ihmetteli tätä näennäistä ristiriitaa Jumalan hyvyyden ja maailmassa esiintyvän pahuuden välillä ja kyseli hämmentyneenä: “Herra, miksi toiset kuolevat nuorina, mutta toiset elävät ylen vanhoiksi? Miksi toiset ovat köyhiä ja toiset rikkaita? Ja miksi vääryyttä tekevät menestyvät ja hurskaasti elävät kärsivät?” Silloin hän kuuli Jumalan vastauksen: “Antonios, tarkkaa itseäsi, sillä nämä ovat Jumalan tuomioita, eikä sinun ole hyvä tuntea niitä.” Näin sanoessaan Jumala ilmaisi hallitsevansa tehtävänsä paremmin kuin niitä arvioiva Antonios.

Vastoinkäymisten kohdatessa ihminen joutuu helposti paniikkiin, sillä hänen elämänsä perusrakenteet huojuvat. Mutta Jumalaan uskovan kristityn pitää silloinkin koota itsensä mahdollisimman nopeasti ja palauttaa mieleensä Jumala ja Hänen kaitselmuksensa. “Menettkö omaisuutesi? Epäonnistuitko? Sairastuitko? Jouduitko sairaalaan? Jouduitko leikattavaksi? Älä häitäile; kaikessa tässä on Jumalan allekirjoitus – eikä Jumala tee virheitä”, muistuttaa eräs aikamme kreikkalainen hengellinen kirjailija. Tämä on myös Filokalian isien kanta. Halki vuosisatojen kristityt ovat nähneet kärsimykset osana Jumalan kasvatusta ja huolenpitoa.

Kärsimys voidaan jakaa kahteen lajiin: kärsimykseen, joka kohtaa toista, ja kärsimykseen, joka kohtaa meitä itseämme. Kun on kyse toisesta ihmisestä, velvollisuutemme on tehdä, mitä voimme hänen kärsimyksensä lieventämiseksi. Tässä esityksessäni tulen kuitenkin käsittelemään vain pyhien isien opetuksia omaan elämäämme liittyvän kärsimyksen kohtaamisesta. Erityisesti meidän on syytä muistaa, että pohdiskelut esimerkiksi synnin ja kärsimyksen yhteydestä kunkin tulee kohdistaa vain omaan itseensä, ei toisiin.

Koettelemusten syistä

Kuten yleisesti tiedetään, vaikeat asiat on paljon helpompi kestää, kun koetaan että niillä on jokin tarkoitus, kuin silloin, jos ne näyttävät meistä vain kaaoksellisilta tapahtumilta, jonkinlaiselta huonolta onnelta, joka kohtasi meitä sattumalta tai – pessimistisemmin ilmaistuna –

joka aina vainooa meitä.

Entä mikä sitten on koettelemusten tarkoitus? Pyhä Maksimos Tunnustaja esittää koettelemuksille seuraavat neljä syytä: “Toisinaan koettelemusten tarkoituksena on aiempien synnintekojen sovittaminen. Joillekuille Jumala lähettää koettelemuksia keskeyttääkseen juuri sillä hetkellä tapahtuvan synninteon. Jotkut koettelemukset taas on tarkoitettu ennalta ehkäisemään synnintekojä. Näiden lisäksi on vielä koettelemuksia, jotka nimensä mukaisesti todella ovat ihmisen koettelemuksia. Tähän ryhmään kuuluvat esimerkiksi Jobin kärsimykset” (Fil. II, 88:45). Selvää on, että koettelemus – sanokaamme vaikkapa sairastuminen – voi estää meidät tekemästä syntiä, vapauttaa meidät jostakin himosta, josta emme muulla tavoin olisi päässeet eroon. Esimerkiksi läheisen ihmisen menetys saattaa vakavoittaa meidät, syventää elämännäkemystämme ja muuttaa tavoitteitamme. Näin tällaiset ankarat koettelemukset kääntyvät iankaikkiseksi parhaaksemme.

Vaikka emme näe tulevaisuuteen, Jumalalle se on yhtä konkreettista kuin meille nykyisyys. Tämän vuoksi Jumala voi viisaudessaan lähettää meille koettelemuksia tietäen, että ne estävät meitä pahoista teoista, joilla olisimme muuten raskauttaneet sieluamme ja tuottaneet murhetta toisille ihmisille – kukapa tietää vaikka joku olisi jossain tapauksessa tuhonnut koko maapallon!

Erityisesti elämän loppupuolella Jumala voi koetella palvelijansa uskollisuutta sallimalla hänelle paljon koettelemuksia. Suuret Jumalan ihmiset, jotka ovat saavuttaneet Kristuksen täyteen täyden iän määrän (Ef. 4:13 vuoden 1938 käänös) ja johtaneet kansoja pelastukseen, saavat lähes poikkeuksetta kokea Herransa kohtalon. “Kiusausten ja koettelemusten kärsimykset odottavat – Kristuksen ristinkuoleman tavoin lopussa jokaista, joka Kristuksen kaikki ikäkaudet elettyään on tullut hyveissä täydelliseksi”, sanoo pyhä Niketas Stithatolainen (Fil. III, 235:50). Tämän havaitsee usein pyhien elämäkerroista. Erilaisia ikäviä tapahtumia suorastaan kasaantuu heidän elämänsä viimeisiin vuosiin, jotka samalla ovat myös heidän hengellisen toimintansa hedelmällisimpiä aikoja. Heidän kohdallaan pätee Markus Askeetin toteamus: “Älä kuvittele, että kaikki murheet kohtaavat ihmisiä heidän syntiensä tähden, sillä myös Jumalan mielen mukaan eläviä koetellaan. Kirjoitettu on (Ps. 37:28 LXX): ‘Jumalattomat ja laittomat hävitetään.’ Mutta on myös kirjoitettu (1. Tim. 3:12): ‘Jotka tahtovat elää jumalisesti Kristuksessa Jeesuksessa, joutuvat vainottaviksi’” (Fil. I, 177:174).

Meidän tavallisten kristittyjen on kuitenkin terveellisintä nähdä koettelemukset tilaisuutena syntien sovittamiseen. Synti on sekä sisäisessä asenteessamme että ulkonaisissa toimissamme esiintyvä turmiollinen poikkeama siitä, millaiseksi ihminen on tarkoitettu. On erityistä Jumalan armoa, jos saamme oikaista näitä poikkeamia jo tässä ajassa ja maksaa myös niiden seuraukset, niin ettei maksu jää tulevaan elämään. Lisäksi koettelemukset saavat meissä usein aikaan suunnanmuutoksen. “Ihmisiä kohtaavat murheet ovat heidän pahojen tekojensa seurauksia. Jos kestämmme ne kärsivällisesti rukouksen avulla, havaitsemme että elämämme kääntyy parempaan”, sanoo Markus Askeetti (Fil. I, 182:9).

Vastoinkäymisten tarkoituksena ei ole kosto, vaan ihmisen parantaminen. Tämä tieto lohduttaa meitä ja antaa voimaa katumukseen. Pyhittäjä Maksimos Tunnustaja sanoo: “Jos se joka kärsii Jumalan käskyn rikkomisen takia, tietää Jumalan kaitselmuksen tarkoittavan hänen parantumistaan, hän kohtaa vastoinkäymisensä iloiten ja korjaa erheen, jonka takia häntä kuritetaan” (Fil. II, 181:125).

Koettelemusten voimakkuuteen vaikuttaa se, miten vakavia sielulliset sairautemme ovat. Niketas Stithatolainen selittää: “Koettelemukset kohtaavat meitä sen mukaan, kuinka pahasti ihmisen tauti on sieluamme turmellut ja kuinka paljon meihin on kertynyt synnin mätää: meille

tarjotaan Jumalan tuomioiden etikkamalja joko katkerampana tai laimennettuna. Jos meissä oleva synti on helposti parannettavissa eli jos se koostuu nautinnonhimoisista tai maallisiin mieltynyttä ajatuksista, tarjoaa sielujemme Lääkäri meille koettelemusten maljan laupeudella laimennettuna. – – Mutta jos meihin on pesiytynyt vaikeasti parannettava synti, joka kehittää kuolettavaa mätää eli jos sen aineksina ovat pöyhkeys ja äärimmäinen ylpeys, saamme niellä koettelemusten maljan laimentamattomana, kaikessa vihan ankaruudessa. Tarkoitus on, että – – astuisimme puhtaina, nöyryyden valaisemina, sielujemme Lääkäriin eteen” (Fil. III, 178:22).

Vastoinkäymisistä ei pidä syyttää muita

Kaikissa tapauksissa pitää muistaa, että viime kädessä koettelemukset tulevat Jumalalta ja vain Häneltä. Itse asiassa onkin paljon helpompi ottaa vastoinkäymiset suoraan Luojan kädestä kuin tuntea olevansa heiteltävänä ihmisten ilkeyden tai pahansuopuuden arpapelissä. Pyhä Maksimos sanoo: “Ymmärtäväinen ihminen muistaa Jumalan lähettämien koettelemusten parantavan vaikutuksen ja siksi iloiten kestää niiden aiheuttamat kärsimykset eikä syytä niistä ketään, vaan pitää niiden ainoana syynä omia syntejään. Mutta mieletön ei tunne Jumalan viisasta huolenpitoa. Kun hän saa rangaistuksen synneistään, hän syyttää heti ahdistuksistaan joko Jumalaa tai toisia ihmisiä” (Fil. II, 88:46).

Katse on siis irrotettava inhimillisistä tekijöistä. Vaikka toiset saattavat oikeastikin olla syyllisiä koettelemukseemme, kaiken takana on kuitenkin Jumala. Ihmiset ovat vain välikappaleita eivätkä pysy tekemään yhtään enempää kuin Jumala sallii. Tämä antaa meille huojennuksen tilanteessamme, sillä se vapauttaa meidät kaunaisista ajatuksista, jotka vain lisäävät ahdistuksen piinaa. Meidän ei ole tarpeen hautoa katkeria ajatuksia esimerkiksi siitä, että puolison, esimiehen, isän, äidin tai lapsen aiheuttama mielihaha on syynä sairauteemme tai että virkaveljien juonet ovat johtaneet syrjäytymisemme työelämässä. Katkeruus jäytää voimia ja kuluttaa kallisarvoista energiaa, joka on tarpeen koettelemuksen kohtaamisessa. Onnellinen on se, joka pystyy omalla kohdallaan sisäistämään Maksimos Tunnustajan opetuksen: “Kun sinua kohtaa jokin odottamaton koettelemus, älä syytä ihmistä jonka kautta se on tullut, vaan pyri saamaan selville, minkä tähden se on sinua kohdannut. Silloin huomaat, että juuri niin sinulle piti käydäkin, jotta tekisit parannuksen. Sillä joko tämän tai jonkun muun ihmisen kautta sinun oli juotava Jumalan tuomioiden karvas malja” (Fil. II, 87:42).

Pyhän Maksimoksen sanoilla on entistäkin enemmän painavuutta, kun muistamme, että hänen oma elämänsä oli jatkuvaa vainoa. Hän jos kuka sai kärsiä mielipiteidensä vuoksi hurjia juonitteluja ja raskaita kidutuksia toisten kristittyjen taholta aina kuolemaansa saakka. Silti hänellä oli voimaa todeta: “Sillä joka ei kärsivällisesti kestä koettelemusten tuomia murheita, vaan katkaisee rakkauden yhteyden hengellisiin veljiinsä, ei vielä ole täydellistä rakkautta eikä syvällistä tietoa Jumalan kaitselmuksesta” (Fil. II, 125:16).

On jopa tapauksia, jolloin meidän on syytä olla kiitollisia meille kipua aiheuttaneelle ihmiselle. Pyhä Elia Presbyteeri sanoo: “Älä ole katkera sille, joka vastoin tahtoasi tekee sinulle parantavia leikkauksia, vaan katso parantajan sisältäsi poistamaa saastaa, surkuttele itseäsi ja ylistä autuaaksi häntä, jonka Jumalan katselmus on lähettänyt tuottamaan sinulle tämän hyödyn” (Fil. III, 36:31). Tämä meistä poistunut saasta voi olla ylpeyttä, kateutta, kostonhimoa ja raivoa, joiden olemassa olo paljastuu itsellemmekin vasta, kun saamme kokea näitä tuskallisia mutta parantavia leikkauksia. Niitä voi meille tehdä joko hengellinen ohjaajamme tarkoituksettisesti tai Jumalan kaitselmuksesta joku ihminen tietämättään.

Koettelemukset ovat välttämättömiä ja hyödyttävät ihmistä

Koettelemuksista on monenlaista hyötyä. Jos ihminen alistuu niihin kärsivällisesti ja Jumalaan luottaen, hän saa osakseen suuria Jumalan lahjoja, joista suurin on iankaikkinen elämä. Simeon Uusi Teologi, joka joutui itse kokemaan monenlaista vaikeutta ja vainoa elämässään, esittelee koettelemusten tuottamaa hyötyä: “Joka luottaa empimättä Jumalaan – –, uskoو että Herra – – korottaa palvelijansa kunniaan häväistyksen kautta, avaa heille rikkaudet äärimmäisen köyhyyden avulla, herjauksin ja nöyryytyksin pohjustaa heille ylhäisen aseman ja johdattaa heidät kuoleman kautta iankaikkiseen elämään. – – Koettelemukset ovat hänelle kuin tikapuut, joita pitkin hän kapuaa kohti korkeuksia. Näitä tikapuita nousevat ja laskeutuvat myös enkelit (vrt. 1. Moos. 28:12), jotka auttavat kiipeäviä kilvoittelijoita. Tikkaiden yläpäässä istuu itse Jumala ja odottaa, että osoitamme intoa ja auliutta kukin voimiemme mukaan. Hän ei suinkaan nauti nähdessään meidän kärsivän, vaan ihmisrakkaudessaan tahtoo palkita meidät, aivan kuin olisimme sen ansainneet” (Fil. III, 120:93). Pyhän Simeonin oma elämä oli kokonaan empimätöntä ja reipashenkistä luottamusta Jumalaan. Kun hänet patriarkan määräyksestä karkotettiin Konstantinopolista ja jätettiin erään oppilaansa kanssa paljaalle kalliolle ilman mitään ruokaa, hän meni ensi töikseen paikalla olevaan pieneen kirkkoon kiittämään Jumalaa tapahtuneesta. Mikä oli tässä hänen salaisuutensa? Ilmeisesti se, että hän oli kiinnittänyt katseensa lujasti tämän elämän häilyvien tapahtumien yläpuolelle toiseen todellisuuteen. Pyhä Niketas sanoo: “On mahdotonta suhtautua välinpitämättömästi sekä kunniaan että häpeään ja kohota sekä tuskan että nautinnon yläpuolelle, jollei kykene aina pitämään silmiensä edessä kaiken loppua. Kun ihminen havaitsee, että kuolema nielee kunnian ja nautinnon, ylellisyyden, rikkauden ja vaurauden, hän tajuaa selvästi kaiken inhimillisen turhuuden. – – Hän tarttuu jumalalliseen, kun havaitsee, että se on pysyvää eikä voi mitenkään tuhoutua” (Fil. III, 192:59).

Pyhä Gregorios Palamas valaisee asiaa esimerkillä kasvien maailmasta: “Kasvien on annettava kestää kaikki säät, ja niin ne talven koettelemusten jälkeen puhkeavat keväällä kukoistukseen, kukkivat, versovat lehtiä ja kasvattavat raakileita kukkaversoihinsa. Auringon hehkuvien säteiden hyväilyssä raakileet vähitellen kehittyvät täysikokoisiksi ja kypsyvät, kunnes ovat valmiita korjattaviksi ja ravintona käytettäviksi. Yhtä lailla ei kilvoittelijakaan, joka ei urhoolisesti kestä kiusausten ja koettelemusten raskasta taakkaa, koskaan kanna hedelmää, joka olisi kyllin arvokas jumalalliseen viinikuurnaan tai taivaalliseen aittaan, vaikkei häneltä muuten puuttuisi ainoatakaan hyvettä” (Fil. IV, 72–73:30). Ihmiset, joiden elämässä ei ole ollut mitään erityisiä koettelemuksia, ovat todella jollain tavoin pintapuolisia: he eivät osaa asettua toisen asemaan eivätkä pysty auttamaan. Tässä heitä eivät hyödytä edes muut heidän mahdolliset erinomaiset taitonsa. Ilman koettelemuksia elämä ei kanna hedelmää. Niinpä Markus Askeetti toteaa: “Ahdistukset kypsyttävät ihmistä hyvään” (Fil. I, 165:42). Monien kohdalla oma koettelemus on avannut tien hedelmälliseen vuorovaikutukseen toisten kärsivien kanssa.

Koettelemukset puhdistavat

Ennen kaikkea koettelemukset puhdistavat. “Ajattele jokaisen vastoinkäymisen antia ja huomaa, että niiden kautta puhdistut synneistä”, sanoo Markus Askeetti (Fil. I, 167:67). Erityisesti lihalliset himot hiipuvat kärsimyksen poltteessa. Maksimos Tunnustaja opettaa: “Kärsimys puhdistaa hekuman tahraaman sielun ja vapauttaa sen tyystin kaikesta aineellisesta, kun sielu saa käytännössä kokea aineeseen kohdistuvan rakkauden vahingolliset seuraukset. Tästä syystä Jumalan oikeudenmukaisuus sallii pahan hengen ahdistaa ihmistä tuskallisilla vaivoilla” (Fil. II, 177:114).

Sairaus henkevoittää ja on siksi hyödyllinen kilvoitustien alussa, toteaa puolestaan Niketas

Stithatolainen, mutta pitemmälle ehtineiden kohdalla se katkaisee ikävästi heidän kilvoitukseensa ja estää heitä omistautumasta jumalallisille asioille. Pyhittäjä Niketas kuvaa, kuinka tuskat ja murheet turruttavat ja masentavat ihmisen ja kipujen polte tyrehtyttää liikituksen kyyneleet. Siksi hän suosittelee lukijoilleen, että nämä pitäisivät kohtuullisesti huolta ruumiinsa terveydestä (Fil. III, 163–164:87). Isien näkemys sairauksista ja muista koettelemuksista on siis varsin realistinen – he eivät suinkaan ihannoineet niitä.

Sydän puhdistuu, kun ihminen muuttaa kärsivällisyyden avulla tuskan koleikot tasaisiksi teiksi. Silloin sielun silmien eteen nousevat uudet näkymät. Maksimos Tunnustaja sanoo: “Joka – kestämillä kärsivällisesti ankaria ja tuskallisia koettelemuksia on tehnyt koleikot tasaisiksi teiksi, saa nähdä Jumalan pelastusteot, sillä hänen sydämensä on puhdistunut” (Fil. II, 188:148). Lopulta kärsivän koko olemus kirkastuu, minkä vuoksi pyhä Maksimos vertaa häntä valaisevaan lampuun: “Joka autuaan Jobin ja urhoollisten marttyyrien tavoin kestää järkähtämättä ja miehuullisesti vastoinkäymisten vaivat, on kuin kirkkaasti valaiseva lamppu” (Fil. II, 208:221). Miten monet sekä muinaiset että oman aikamme pyhät ovatkaan valaisseet ympäristöään omien kärsimystensä keskellä! Kärsimykset ovat tehneet heidät valon lähteiksi.

Koettelemukset vähentävät paha ja enentävät hyvää

Kun emme lannistu koettelemuksissa, ne vähentävät pahuuden voimaa meissä. Pyhittäjä Thalassios sanoo: “Vastoinkäymisten kestäminen heikentää pahuuden valtaa, mutta vasta pettämätön kärsivällisyys tuhoaa sen täysin” (Fil. II, 232:17). Suurin pahuuden ilmentymä on ylpeys, joka on saatanan pahe ja lankeemuksen syy; se erottaa ihmisen niin Jumalasta kuin lähimmäisestä. Pyhittäjä Thalassios sanoo ylpeydestä: “Ylpeyteen on kaksi lääketta. Joka ei suostu nauttimaan niitä, joutuu maistamaan kolmatta, joka on kaikkein katkerinta. Ylpeyden kukistavat kyynelin rukoileminen, pidättyminen halveksimasta ketään ja erilaiset vastoinkäymiset. Vastoinkäymisten kautta saatua ojennusta nimitetään hengelliseksi vitsaksi. Se opettaa mielettömästi pöyhkeileville nöyryyttä” (Fil. II, 243:35–37). Ellemme tahdo muuten nöyryä, Jumalalla on keinonsa: koettelemukset lannistavat ylpeimmänkin mielen. “Sinä, joka olet paha ja ilkeä, älä karta kipua ja vaivaa, jotta nöyrtyisit ja häätäisit pois ylpeytesi”, suosittelee pyhä Maksimos (Fil. II, 87:43).

Samalla kun koettelemukset vähentävät meissä pahuutta, ne voimistavat meissä monia hyviä asioita. Kaikki tiedämme omasta kokemuksestamme, miten kausina, jolloin asiat sujuvat erityisen harmonisesti, rukouksemme heikkenee. Aivan eri tavalla me keskitymme rukoilemaan silloin, kun meillä on huolia ja murheita. Siksi Euagrios sanoo: “Älä ylenkatso köyhyyttä ja ahdistusta, sillä ne ovat rukouksen siivet” (Fil. I, 108:131). Murheiden keskelle joutuneen on helppo noudattaa pyhän Hesykhioksen neuvoa: “Kun olemme vaipuneet murheen ja epätoivon valtaan, meidän tulee Daavidin tavoin vuodattaa sydämemme ja rukouksemme Jumalan eteen ja kertoa ahdistuksemme Herralle.* Kerromme kaiken Jumalalle, joka pystyy viisaasti ohjaamaan kaikkea mikä meitä koskee, pystyy keventämään murheemme, jos niin hyväksi näkee, ja voi vapauttaa meidät turmiollisesta ja tuhoa tuottavasta masennuksesta” (Fil. I, 260:135). Tuskan synnyttämä rukous kumpuaa sydämeistämme omalla voimallaan, ja näin ahdistukset pitävät meidät Jumalan yhteydessä. “Onnettomuudet saavat järkevän ihmisen muistamaan Jumalaa, mutta sen, joka on unohtanut Jumalan, ne saavat murheen valtaan”, sanoo Markus Askeetti (Fil. I, 166:56).

Joskus Jumala jättää meidät kasvatuksellisesti taistelemaan vaikeuksia vastaan omin voimin ilman armon apua. Silloin näemme oman heikkoutemme, opimme kärsivällisyyttä ja nöyryyttä. Jälkeenpäin havaitsemme Jumalan erityisen varjeluksen hetkinä, jolloin tunsimme aaltojen

* Ks. Ps. 142:3.

jo lyövän päämme yli. Tämän kokemuksen opettamina me saamme hengellistä viisautta itseä ja muitakin varten. Niinpä emme tulevissa koettelemuksissa enää lannistu, koska meissä on vahvistunut vakaumus, että vaikeimmillakin hetkillä Jumalan salainen apu on kanssamme. Patriarkat Kallistos ja Ignatios julistavat pyhää Iisak Syyrialaista lainaten: “Ilman kasvattavia koettelemuksia, joiden ajaksi Jumala jättäytyy sivuun, ei ihminen voi saavuttaa viisautta hengellisissä taisteluissa. Niiden kautta hän oppii ymmärtämään, kuka pitää hänestä huolta, ja niiden aikana hän kokee Jumalan avun ja vahvistuu salaisesti uskossaan Häneen” (Fil. IV, 257:85).

Umpikuja saattaa muodostua tilanteeksi, jossa ihminen voi oppia paljon Jumalan voimasta. Pyhät Kallistos ja Ignatios sanovat jälleen pyhää Iisakiin siteeraten: “Ihmeellisellä tavalla tulee Jumalan rakkaus todeksi ihmiselle, jos hän joutuu tilanteeseen, missä hänellä ei enää ole toivoa. Silloin Jumala osoittaa hänelle voimansa pelastamalla hänet. Koskaan ei näet ihminen opi tuntemaan Jumalan voimaa silloin, kun kaikki on kohdallaan ja ongelmatonta” (Fil. IV, 257:85).

Kärsivällisyys vastoinkäymisissä johtaa lopulta suurimpiin kristillisiin hyveisiin. Markus Askeetti sanoo: “Viisautta on – – myös se, että kestää väärintekijöiden ilkeyden, ikään kuin se olisi ansaittua. Ne jotka ovat – – [sen] saavuttaneet ovat oppineet nöyryyttä” (Fil. I, 205:206). Nöyryys merkitsee samaa kuin suuri rauha. Se on elämästä täydessä riippuvaisuudessa Jumalasta ja edellytys armolahjojen saamiselle. Pyhän Markuksen opastama tie sen hankkimiseen on äärettömän vaikea, kuten jokainen kokemuksesta tiedämme. Mutta todella suuri on sen hankkimisesta koituva palkkakin.

Kärsivällisyys johtaa myös toivoon ja rakkauteen. Maksimos Tunnustaja kirjoittaa: “Joka kestää kärsivällisesti murheet, hänessä herää toivo Jumalaan. Tämä toivo taas vieroittaa mielen kaikesta maallisesta. Ja kun mieli on irtautunut maallisista, se alkaa rakastaa Jumalaa” (Fil. II, 60:3). Rakkaus on korkein kristillinen hyve. Tällä tavoin kärsimysten kärsivällinen kestäminen johtaa ihmisen aina taivaan porteille.

Koettelemuksista ei pidä napista

Filoteos Siinailainen lausuu tärkeän totuuden: “Koettelemukset voivat kohdata meitä minä hetkenä hyvänsä, mutta mikään niistä ei pysty vahingoittamaan eikä murehduttamaan meitä, kunhan olemme vain niihin valmistautuneet ja muistamme, ettei niitä voi välttää” (Fil. III, 30:40). Koettelemuksiin meitä kehottaa valmistautumaan myös Elia Presbyteeri: “Kukaan oikeuskoinen kristitty ei saa heittäytyä huolettomaksi, vaan hänen on aina varauduttava ja valmistauduttava koettelemuksiin. Kun koettelemukset sitten tulevat, ei hän ihmettele eikä hämmenny, vaan kestää kärsivällisesti ja kiitollisin mielin ahdistuksen vaivan” (Fil. III, 32:1). Vaikka teoriassa tiedämme, ettei kukaan selviä tästä elämästä ilman koettelemuksia, me olemme silti usein yllättävän valmistautumattomia niiden tuloon. Ja yllätyshyökkäys on iskuista aina tuhoisin. Mutta kun olemme varautuneet koettelemuksiin etukäteen, vältymme niiden hetkellä monelta virheeltä ja tarpeettomalta tunnekuohulta.

Vastoinkäymisen kohdatessa saatamme joko ääneen tai hiljaa mielessämme kapinoida, kuinka sellainen kunnan ihminen kuin minä tai joku läheiseni joutuu kestäämään niin ankaria koettelemuksia. Tällaiset mietteet ovat Jumalan arvostelua, ja ne saattavat ennen pitkää johtaa ihmisen täydelliseen epäuskoon. Isien opetuksista huokuu vankkumaton luottamus siihen, ettei Jumala tee virheitä. Meitä kohtaavat koettelemukset ovat niitä Jumalan yksityisasioita, joita Hän kielisi meitä utelemasta. Markus Askeetti julistaa: “Joka ottaa onnettomuudet vastaan oikeamielisen Jumalan lähettämänä, hän on – – löytänyt tiedon ja vanhurskauden” (Fil. I, 188:65). Näin

toimiva ei siis suinkaan ole naiivi ja yksinkertainen, vaan hän on päässyt osalliseksi todellisesta tiedosta, siitä syvästä totuudesta, joka usein on silmiltämme piilossa.

Markus Askeetti neuvoo myös: “Jos haluat pitää Jumalan muiston mielessäsi jatkuvasti, älä torju vastoinkäymisiä aivan kuin ne olisivat vääryyttä, vaan kestä ne, ikään kuin olisit ansainnut ne” (Fil. I, 196:134). On joskus olemassa tilanteita, joissa saatamme tietää tarkalleen, miksi olemme ansainneet jonkin koettelemuksen. Tosin me usein silloinkin puolustaudumme mielessämme sillä, että myös monet muut ovat toimineet samoin tai vielä pahemmin joutumatta kokemaan mitään pahaa! Tällainen itsensä puolustelu on turhaa. Viisaampaa meidän olisi sen sijaan ajatella, ettei Jumala nähtävästi sittenkään pidä minua täysin toivottomana, vaan tahtoo koettelemuksen kautta vetää minut parannukseen. Yleensä me emme kuitenkaan löydä syytä koettelemuksiimme ja toistelemme turhaan kysymystä “miksi”. Yksinkertaisinta olisi vain ajatella, että meitä kohdannut koettelemus on kaikkietävän Jumalan viisaudessaan lähettämä ja koituu tavalla tai toisella iankaikkiseksi parhaaksemme, sekä pyrkiä kestäämään se, niin kuin Jumala tahtoo. Markus Askeetti sanookin: “Kun koettelemus tulee, älä kysy, miksi tai kenen kautta se on tullut, vaan miten sen tyytyväisenä, murehtimatta ja kaunaa kantamatta kestäisit” (Fil. I, 204:198).

Koettelemuksista on opittava kiittämään Jumalaa

Isät julistavat yhteen ääneen, että oikea asenne koettelemusten kohdatessa on kiitollisuus. Antonios Suuren nimellä kulkevissa opetuksissa sanotaan: “Eikö olekin sopimatonta, että kiitämme ruumiin terveydestä lääkäreitä myös silloin, kun he antavat meille kitkeriä ja vastenmielisiä lääkkeitä, mutta napisemme Jumalaa vastaan vastoinkäymisistä ymmärtämättä, että kaikki tapahtuu niin kuin meille on tarpeen ja hyödyllistä Hänen kaitselmuksensa mukaan?” (Fil. I, 16:2) Maksimos Tunnustaja puolestaan muistuttaa: “Jos kerran kaikki pyhät ovat saaneet osakseen kuritusta, kiittäkäämme, kun meitäkin kuritetaan yhdessä heidän kanssaan, että tulimme arvollisiksi pääsemään osallisiksi myös heidän kunniastaan” (Fil. II, 169:87).

Vastoinkäymisemme eivät siis ole mitään kiusallisia maallisia murheita, vaan osoitus Jumalan rakkaudesta, kun Hän kärsimysten kautta johtaa meitä pyhien seuraan. Siksi Markus Askeetti painottaa: “Jos kerran ei ole ihmistä, joka ilman koettelemuksia olisi ollut Jumalalle mieleen, tulee kaikesta, mikä meitä kohtaa, kiittää Jumalaa” (Fil. I, 204:200). Kirkon historian tutkiminen todella osoittaa, ettei yksikään kristitty ole elämässään säästynyt Jumalan kasvattavilta koettelemuksilta.

Pyhän Antonioksen opetuksissa todetaan: “Onnettomuuksien kestäminen iloiten ja kiittäen suo ihmiselle katoamattoman sepeleen, luetaan hänelle hyveeksi ja on hänelle pelastukseksi” (Fil. I, 46:155). Autuaan Diadokhoksen mukaan me nykykristityt voimme jopa pitää koettelemuksia marttyyrikilvoituksen korvikkeina. Hän sanoo: “Apostolien aikaan syntiä vastaan taistelevat pyhät joutuivat kokemaan kuolettavia kidutuksia ja monia muita ruumiillisia kärsimyksiä – – . Kun nyt Herran armosta vainot ovat lakanneet, kilvoitustien kulkijoita on tuon tuostakin koeteltava ruumiin sairauksin, heidän sielujaan taas koettelevat pahat ajatukset. – – Heitä koetellaan, että he olisivat vapaat kaikesta turhamaisuudesta ja korskeista ajatuksista ja voisivat – – suuren nöyryytensä tähden saada sydämeensä jumalallisen kauneuden sinetin” (Fil. I, 327:94). Vastoinkäymisten kärsivällinen kestäminen rinnastetaan tässä siis marttyyriuteen, ja sanotaan, että siitä seuraa sama palkka. Marttyyrit pitivät erityisenä kunniana saada kuolla Kristuksen tähden. Eikö meidänkin pitäisi olla kiitollisia, kun meille tarjotaan tämä mahdollisuus vastoinkäymisten kärsivällisen kestämisen muodossa?

Isät olivat kuitenkin täysin selvillä siitä, ettei vastoinkäymisten kestäminen ole ihmiselle mi-

tenkään helppoa. Itse asiassa siihen tarvitaan täydellistä tietoa ja viisautta. Siksi sisäinen kapi-nointimme on ymmärrettävää, vaikkakin vain me kärsimme siitä. Simeon Uusi Teologi sanoo: “Joka on katkaissut sielunsa siteet näkyväiseen maailmaan, repäissyt sen irti aineellisista haluista ja liittänyt Jumalaan, ei välitä rahasta ja omaisuudesta – – . Myös ruumiilliset vaivat hän kestää iloiten ja nöyrästi kiittäen. – – Muutoin ei olekaan mahdollista kestää iloiten Jumalan lähettämiä ahdistuksia; siihen tarvitaan näet täydellistä tietoa ja hengellisiä viisautta. Se, jolta nämä puuttuvat, vaeltaa aina toivottomuuden ja tietämättömyyden pimeydessä näkemättä missään kärsivällisyyden ja lohdutuksen valoa” (Fil. III, 124:103).

Meidän on aina muistettava, ettei vastoinkäymisten synnyttämässä taistelussa voi menestyä ilman kahta asetta, jotka ovat rukous ja katumus. “Monet ovat eri tavoin menestyksekkäästi taistelleet vastoinkäymisissä. Mutta ilman rukousta ja katumusta ei kukaan ole välttänyt kärsimystä”, toteaa Markus Askeetti (Fil. I, 170:92).

Opetuksia erilaisiin koettelemuksiin

Olen eräänlaiseksi yhteenvedoksi koonnut vielä joitakin keskeisiä Filokalian opetuksia yleisimmistä osaksemme tulevista koettelemuksista: sairauksista, kohtaamastamme vääryydestä ja masennuksesta.

Sairauksista pyhä Maksimos Tunnustaja lausuu: “Jos kerran synty voimistuu lihan lekotellesa, on ilmeistä, että vastaavasti ruumiin riutuessa alkaa hyve kukoistaa. Kestäkäämme siis urhoollisesti ruumiin vaivat, sillä ne puhdistavat sielun saastaisuudesta ja tuovat sille kirkkauden tulevassa elämässä” (Fil. II, 168:84) ja: “Kärsimysten aiheuttama ruumiin alennustila on sielun aarteiden varjelija” (Fil. II, 181:126). Teoleptos, Filadelfian metropoliitta sanoo: “Älä ruumiisi heikkouden tähden hylkää rukousta yhtenäksin elämäsi päivänä – – . Päivittäisestä rukouksesta on suuri hyöty, sillä rukous yhdessä armon kanssa nostaa sinut nopeasti pystyyn. Missä on Hengen lohdutus, siellä eivät sairaus ja alakuloisuus pitkään majaile” (Fil. IV, 27:9). Sairauden aikana pyhä Simeon Tessalonikalainen kehottaa rukoilemaan erityisesti Jeesuksen rukousta, sillä “Jeesuksen rukous parantaa sekä sielun että ruumiin” (Fil. IV, 304).

Vääryyttä kärsivää Markus Askeetti puolestaan neuvoo: “Älä pyri oikaisemaan vääristynyttä asiaa väittelyllä, vaan kärsivällisyyden, rukouksen ja horjumattoman toivon avulla” (Fil. I, 161:12) ja: “Joka on kärsinyt vääryyttä eikä vaadi väärintekijältä hyvitystä, luottaa siinä asiassa Kristukseen, saa satakertaisesti takaisin tässä ajassa ja tulevassa maailmassa iankaikkisen elämän” (Fil. I, 195:130). Hän sanoo myös: “Kun joudut kärsimään ihmisten pilkkaa, ajattele heti sitä kunniaa, joka tulee Jumalalta. Näin et pahastu etkä kiihdy pilkasta – – ” (Fil. I, 189:68). Markus Askeetti toteaa yksikantaan: “Ihminen ei enää riitele lähimmäisensä kanssa asioista, joissa hän on pannut toivonsa Jumalaan” (Fil. I, 192:103). Vääryyden uhriksi joutunut pyhä Simeon Uusi Teologi rohkaisee: “Joka rakastaa vilpittömästi panettelijoitaan tai niitä, jotka tekevät hänelle vääryyttä ja riistävät häntä, – joka siis rakastaa näitä ja rukoilee heidän puolestaan, se kohoaa nopeasti suuriin saavutuksiin. Joka näin tekee sydämensä pohjasta, löytää nöyryyden syvyydet ja kyynelten lähteet, jotka kastelevat sielun kaikki puolet. Rakkaus vihollisiin kohottaa mielen himottomuuden taivaaseen ja johdattaa sen tutkiskelemaan jumalallisia asioita” (Fil. III, 99:20). Nuhteista, jotka voivat yhtä hyvin olla epäoikeudenmukaisia kuin oikeudenmukaisiakin, pyhä Elia Presbyteeri lausuu: “Täyden sadon saat korjata, jos et koskaan eristäydy muista siksi että nuhteet ovat pahoittaneet mielesi. Ja kun vielä otat kaikesta syyn omille niskoillesi, olet lisäksi ansainnut palkankin” (Fil. III, 37:36).

Masennuksesta Euagrios Pontoslainen opettaa: “Pidä huolta siitä, että kätesi tekevät työtä – – . Näin tehdessäsi sinä myös kukistat masennuksen demonin – – , sillä masennuksen demoni on

kätkeytynyt joutilaisuuteen” (Fil. I, 66:8). Hieman samaan sävyyn siitä lausuu pyhittäjä Thalassios Afrikkalainen: “Jos mieli antautuu pitemmäksi aikaa nautinnon valtaan tai jättäytyy murheen vietäväksi, se lankeaa hyvin pian alakuloisuuden syntiin” (Fil. II, 221:90). Pyhä Hesykhios muistuttaa masennuksen turmiollisuudesta mutta neuvoo myös erinomaisen keinon sen kukistamiseksi: “Luonnonvastainen viha ihmisiä kohtaan ja Jumalan tahdon vastainen murehtiminen sekä masentuneisuus hävittävät yhtä lailla hyvät ja hengellistä tietoa uhkuvat ajatukset. Mutta synnintunnustuksemme kautta Herra hajottaa nuo mainitsemamme paheet ja täyttää meidät ilolla” (Fil. I, 260:136).

Lopuksi

Kuten olemme edellä nähneet, Filokalian isien ohjeet ovat useimmiten hyvin käytännöllisiä. He eivät jää pohdiskelemaan kärsimyksen ja pahan ongelmaa, sillä ne kerta kaikkiaan kuuluvat tähän maailmanjärjestykseen eikä niistä voi päästä eroon tässä ajassa. Siksi niillä epäilemättä on oma tarkoituksensa Jumalan suunnitelmassa. Niinpä meidänkään ei ole syytä ryhtyä pohtimaan niitä teoreettisesti, vaan meidän on parempi keskittyä miettimään sitä, miten pysyisimme hyödyntämään niitä. Täynnä luottamusta Jumalan viisaaseen huolenpitoon pyhittäjä Thalassios vakuuttaa meille: ”Kaikkien luotujen pelastus on Jumalan suurenmoisessa kaitselmuksessa” (Fil. II, 218:61).

Valamon kansanopiston seminaari “Kärsimys, sairaus ja kuolema isien opetuksessa” 12.09.2002; editointi Hannu Pöyhönen; julkaistaan tekijän luvalla